

VIJESTI

ISTRAŽIVANJE JAME U PRGOMETU

Dne 29. XI. 1957. godine istraživana je jama »Zvekača« (–98 m) u blizini Perkovića. Tom je prilikom pokušano spuštanje u »Jamu na Kolištini« u Prgometu. Zbog nedovoljne dužine ljestava tada se doprlo samo do dubine – 70 metara. Slijedeće 1958. godine u vrijeme Prvomajskih praznika grupa speleologa SO PD »Željezničar« spustila se na dno jame do dubine od – 130 metara.

Usprkos dobre opreme (alumiinijske ljestve, čelični vitao, nekoliko telefona) istraživanje ove jame bilo je vrlo teško. Zbog naročito teških uslova spuštanja istraživanje je trajalo 24 sata. Jama ima nekoliko prevjesa, mnogo oštih izbočina, a na dubini od 80 metara i vodoпад kroz koji su se istraživači morali spuštati. Prilikom izvlačenja iz jame skoro je došlo do nesreće. Slavko Marijanac, koji se zadnji penjao iz jame, zapleo se u pokidani kabel i ljestve, koje su ga počele gušiti. Požrtvovnošću ostalih suistraživača speleolog je izbaavljen iz neugodnog položaja i izvučen iz jame.

V. Božić

II. INTERNACIONALNI SPELEOLOŠKI KONGRES

Bari – Lecce – Salerno, 5–12 oktobra 1958. godine

Iz Jugoslavije su kongresu prisustvovali akademik Grga Novak, akademik Srećko Brodar, ing. Viktor Režak, Egon Pretnar, Franc Bor, dr. Walter Bohinec, direktor Postojnske jame Azoroli, Ivo Baučić i Mirko Malez.

Na Kongresu su predavanja održana u Bariju, Lecceu i Salerno.

U Bariju je posjećena Grotta Castellana, u Lecceu Grotta Romanelli (paleolitska stanica), Grotta St. Cestarea sa toplom vodom i Grotta Zizulusa.

U Apeninima je posjećena Grotta Pertoza sa hidrocentralom, Krško polje u Calabriji i grčki hramovi Faestum.

Rad se odvijao u pet sekcija:

1. hidrološko i morfološka,
2. kemijska, podzemna meteorologija i geofizika,
3. biospeleološka,
4. paleontološka i predhistorijska,
5. dokumentacija i tehnika istraživanja.

Slijedeći će se Kongres održati 1962. god. u Jugoslaviji ili Austriji.

M. Malez

II. SPELEOLOŠKI TEČAJ U CEROVCU

Tečaj je održan dne 20. XI. 1958. godine u Cerovačkoj Gornjoj i Donjoj pećini u blizini Gračaca.

Tečaju su prisustvovali članovi iz SO »Zagreb«, SO »Javor«, SO »Željezničar« iz Zagreba i SO »Dubovac« iz Karlovca.

U planu tečaja bilo je razgledavanje ovih pećina.

U gornjoj Cerovačkoj je drug Imenšek pokazao rad sa fluorescinom. U donjoj pećini kod ponora su učesnicima tečaja pokazana osnovna pravila osiguranja ožetom, pravilno penjanje po ljestvama, kao i sistem Marusika za samostalno izvlačenje iz jame. Nakon toga prikazan je rad sa užetom kod spuštanja sličnim osiguranjem. Nakon toga prikazan je rad sa užetom kod spuštavanja sličnim osiguranjem kao i mogućnost povratka iz jame pomoću zamki (Prusikove zamke). Penjačku tehniku i rad sa užetom prikazali su drugovi Božić i Kalata.

Svi su tečajci obavezno izvježbavani u alpinističkim i penjačkim tehnikama primjenjujući to u samoj pećini, a kasnije i na stijenama na ulazu u pećinu.

V. Kalata

ISTRAŽIVANJE PONORA GOTOVŽ KOD KLANE

Od 27. 4. do 7. 5. 1959. godine odvijalo se istraživanje ponora Gotovž kod Klane (Rijeka). Uz Speleološku sekciju Geografskog društva Hrvatske i Speleološki Odsjek PD »Željezničar«, koji su bili organizatori, sudjelovali su i Speleološki odsjeci PD »Dubovac« iz Karlovca i PD »Javor« iz Zagreba. Iako za ovaj ponor postoje nacrti iz talijanskih izvora, organiziralo se ovo do sada najveće istraživanje iz više razloga. Najvažnije je, što su istraživanja u Sloveniji pokazala da se ne možemo pouzdati u točnost talijanskih nacrti. Osobito se zapazilo pretjerivanje u dubini, čije je točno određivanje bilo glavni zadatak ovog istraživanja. Prema talijanskim podacima dno ponora Gotovž (dubina je navodno 420 metara) je ispod nivoa predviđene vodene akumulacije projektirane hidrocentrale Rijeka, što bi moglo imati loše posljedice uslijed blizine obih objekata.

Osim Klanske Rječine koja ponire za jakih i dugotrajnih kiša, prema talijanskim izvorima javljaju se u ponoru i drugi jaki vodotoci, čije je porijeklo tre-

balo ustanoviti bojanjem ponornica u okolici Klane.

Zbog potrebe rješavanja tih interesantnih problema istraživanje je potpomogao Zavod za geološka istraživanja.

Treći zadatak je bio iskušati spremnost i sposobnost svih speleologa Hrvatske na istraživanju tako teškog objekta. Uspjelo je kroz tri mjeseca vježbi i tečajeva i organizacionih priprema povesti na samo istraživanje 67 ljudi. Prisustvovali su i predstavnici iz NR Slovenije i NR Bosne i Hercegovine.

Nesretni gubitak cijele opreme zbog naglog prodora vode u ponor uslijedio je poslije dvodnevnog neprekidnog pljuška na dane 1. i 2. maja. Do tog vremena bilo je obavljeno spuštanje do 200 metara gdje je ostavljena i cijela oprema za napredovanje do dna. Društvo za reziskovanje jame iz Postojne je posudilo 210 metara ljestava i užeta, kojima se je ekipa uspjela 5. i 6. maja spustiti na — 300 m, koliko su dopuštali oskudni rekviziti. Nadeni su dijelovi opreme, međutim veći dio ljestava, užeta i ostalog pribora je nestao ili bio uništen. Naš odsjek je izgubio gotovo sve ljestve (150 metara, od kojih 120 metara čelično-duraluminijskih).

Ova nesreća tjera nas na najveći oprez na idućim istraživanjima.

I. Posarić

SPELEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA OTOKA BRAČA

Istraživanja na otoku Braču su uglavnom 1959. godine završena. Vodilo ih je Speleološko društvo Hrvatske, a naš odsjek je pomogao opremom i ljudima. Uspješno su obavljena mnoga spuštanja preko 200 metara u kratkom vremenu uz pomoć našeg vitla za vertikalna spuštanja. Neki objekti nisu u cijelosti istraženi uslijed velikih dubina.

U roku od 45 dana istraženo je 140 objekata od kojih su gotovo svi jame velikih dubina. Ova istraživanja vršena su za potrebe armije, a pobudila su interes mjesnih vlasti zbog nalaza vode.

I. Posarić

IZVLAČENJE MRTVACA IZ JAME KOD PLAŠKOG

Na poziv Sekretarijata za unutrašnje poslove kotara Ogulin u Plaški je 5. VIII. 1959. godine doputovala ekipa speleologa PD »Željezničar« iz Zagreba. Speleolozi su pozvani da spuštanjem u jamu Vršak pod Tisovcem ustanove, da li se u njoj nalazi nestali Vukošić Petar iz sela Vukošići.

U Plaški su odputovali drugovi Slavko Smolec (vođa ekipe), Vlado Kalata, Dra-

gutin Hušman, Davor Mileusnić i Keber Dragutin.

U prisustvu organa SUP-a, Narodne milicije i velikog broja mještana utvrđeno je da se u jami nalazi mrtvo tijelo čovjeka. Do druga Kalata koji se spustio u jamu, spuštaju se još Hušman, Keber i Mileusnić.

Mrtvac je zamotan u ponjavu, povezan užetima i izvučen iz jame. Izvlačenje je bilo vrlo teško i naporno zbog zapinjavanja tijela o stijene u jami.

Zalaganjem svih članova speleološke ekipe za spuštanje i izvlačenje mrtvaca iz 72 metra duboke jame trajalo je samo 2,5 sata. Akcija je izvršena pomoću osamdeset metara ljestava, čeličnog vitla od 250 m i nekoliko alpinističkih užeta.

Nakon uspješno izvršenog izvlačenja članovi ekipe pozvani su u kuću unesrećenog. Organima SUP-a i NO-u općine Plaški predan je pismeni izvještaj. Za cijeli rad ekipa je tražila samo isplatu izgubljenih dnevnica bez ikakvih nagrada.

S. Smolec

NESREĆA U SREDNJOJ CEROVAČKOJ JAMI

Prilikom istraživanja Srednje Cerovačke jame kod Gračaca 30. XI. 1959. godine dogodila se nesreća. Izlazeći iz jednog ponora na kraju pećine, geolog Srećko Božičević okliznuo se sa ljestava i pao u dubinu od 12 metara. Prilikom pada na dno unesrećeni je slomio nogu u petnom zglobu desne noge. Požrtvovnošću članova Speleološkog odsjeka PD »Željezničar« iz Zagreba unesrećeni je odmah izvučen iz jame i prvim vlakom odvezen u Gračac, gdje je pregledan u bolnici. Iz Gračaca je prebačen u bolnicu u Zagreb, gdje je zadržan na liječenju.

NEPOZNATE ŠPILJE ISPOD SOLUNSKJE GLAVE

Pronađena je diluvijalna fauna i ćupovi predhistorijskog čovjeka.

Duž toka rijeke Babune od Solunske Glave do Titovog Velesa, na terenu od 1073 kvadratna kilometra, naši su speleolozi locirali porijeklo 50 špilja. Od ovih špilja ispitano je 26 većih i pristupačnijih speleoolozima. Špilje ispod Solunske glave su interesantne iz više aspekata, a naročito radi činjenice, da je u njima pronađeno tragova diluvijalne faune — pećinskog medvjeda, kao i ćupova predhistorijskog čovjeka. Isto tako na ovom području ima i ostataka srednjovjekovnih manastira kao i djelomično sačuvanih fresaka ispod špilja.

Prema speleolozima, duž toka rijeke Babune najveće i najinteresantnije su špilje Ponor, Četiri Vrti, Markova Crkva, Makarovec, Krajnici i Damjanica, koja se nalazi ispod samoga vrha Solunske Glave.

Pećina Ponor nalazi se u klanecu Pešti u blizini Titovog Velesa. Ona je interesantna stoga, jer ukazuje na nekadašnje poniranje rijeke Babune i to na visini od 70 metara od sadašnjeg nivoa. Špilja ima vertikalni ulaz dubine preko 45 metara. U blizini ove špilje postoji jedna manja špilja u dva kata. Nalazi se 110 metara iznad rječnog korita Babune. U njoj je prvi put u špiljama Makedonije pronađeno ćupova predhistorijskog čovjeka.

Najinteresantnije je kod špilje Četiri Vrti, vjerojatno to, što ona ima šest ulaza. Špilja se nalazi u spomenutom klanecu rijeke Babune. Plafon glavne galerije špilje visok je 30 metara. Izgrađen je u vertikalnom paleozojskom mramoru. U ovoj špilji pronađeno je tragova monaha. Međutim u nekim manjim i nižim špiljama kao što su Markova Crkva i druge, speleolozi su pronašli ostatke srednjovjekovnih manastira i djelomično sačuvane freske ispod stijene špilje.

U susjednom klanecu, Makrovečka klisura, pronađena je špilja Makarovec dužine iznad 600 metara. Ona ima otvor od 8 metara i smatra se za jednu od najinteresantnijih špilja rijeke Babune. Utvrđeno je da je izgrađena iz dva podzemna vodotoka — jedan dolazi iz unutrašnjosti brda, a drugi iz poniranja rijeke Babune. U širokoj galeriji ove špilje pronađeni, su prvi put u Makedoniji tragovi diluvijalne faune, kao što je pećinski medvjed i ćupovi predhistorijskog čovjeka.

Pored ovih dragocjenosti za nauku, koja proučava prošlost, u ovoj su špilji stručnjaci pronašli i malo pećinsko jezero.

Speleolozi smatraju, da je po svojoj građi od najinteresantnijih špilja Krajnici, koja se nalazi u blizini istoimenog sela. Špilja ima dvije velike dvorane, koja se ljevasto spuštaju u unutrašnjost brda. Kanal je sastavljen iz niza malih prostora koji se spuštaju preko posebnih pregrada.

Od ovih špilja su sasvim drugačije one građene u mramoru Jakupice. Po svojoj veličini su to manje špilje, ali u unutrašnjosti obiluju ogromnim količinama srušenog materijala sa stropova. Ispod samog vrha Solunske Glave stručnjaci su ustanovili ponor za koji se smatra, da je dubok 300 metara. Međutim

u ovom ponoru naši speleolozi još nisu bili.

Ove i niz drugih manjih špilja u Makedoniji detaljno su obrađene u naučnoj studiji gemorfologa Dušana Manakovića, kojom je ovaj mladi naučni radnik dobio nedavno titulu doktora geografskih nauka Prirodno-matematičkog fakulteta u Skopju.

M. P.

(Prepisano iz lista »Nova Makedonija« br. 4906 izišlog 15. Maja 1960.)

SPELEOLOŠKA AKTIVNOST U SRBIJI

Tokom prošle godine ispitana je Radovačka pećina na izvoru bijelog Drima. Pećina se nalazi 12 km od Peći, a svega 2 km od hidroelektrane u Radovcu. Radovačka pećina je prilično prostrana i duga, a bogata je pećinskim ukrasima. U jednom kanalu dalje od 6. dvorane nalaze se lijepe kaskade.

Turistički savez iz Peći ima namjeru da je uredi kao i njenu okolinu.

NAJVEĆE PEĆINE U NR SRBIJI

Najveća pećina u Srbiji je Bogovinska pećina u podnožju planine Kučaj kod rudnika i sela Bogovine u Istočnoj Srbiji. Dužina pećine sa kanalima iznosi 3.118 m. Druga po veličini je Ušačka pećina u Zapadnoj Srbiji kod sela Uška sa dužinom od 2.096 m. Slijede: Dubočka pećina kod sela Duboke u istočnoj Srbiji (1960 m), Ledena pećina u kanjonu rijeke Uvac (1560 m), Vetrena Dupka u dolini rijeke Jerme u istočnoj Srbiji (1400 m), Tubića pećina kod sela Tubića u Zapadnoj Srbiji (1200 m) i Zlotska pećina u Istočnoj Srbiji kod sela Zlota (1068 m).

PEĆINA »ŠKARIN SAMOGRAD«

U pećini »Škarin Samograd« oko 16 km. sjeveroistočno od Šibenika nedavno je prilikom sondiranja ustanovljeno da sadrži više od 300 vagona izmetina od slijepih miševa. Utvrđeno je da ove izmetine predstavljaju odlično gnojivo poput »guana«.

Pećina se nalazi u jednoj vrti, a sastoji se od jedne dvorane duge 49 m, široke 28 m, a u sredini visoke oko 10 m. Ulaz u pećinu širok je 5, a visok 1 m. U pećini boravi nekoliko hiljada slijepih miševa, pošto je temperatura u svim dijelovima konstantna, strujanja zraka nema, a relativna je vlaga stalna.

Prilikom sondiranja pećine »Škarin Samograd« u donjim slojevima guana pronađeni su ostaci kamenog oruđa, tako da pećina neće imati samo privredni nego i arheološki značaj.

B.

PEĆINA HERCEGA STJEPANA

Uz pećinu Hercega Stjepana u Hercegovim Kucima u Stolačkoj općini vezana je zanimljiva legenda. U njoj je Herceg Stjepan bježeći pred Turcima sklonio svoje blago, koje je kasnije jednim dijelom prebačeno u Dubrovnik. Prolaz pećine je težak, jer se ulaz nalazi na jednoj okomitoj litici ispod koje je provalija. Do sada ova pećina nije ispitana, a u njenoj okolici postoji još nekoliko zanimljivih neispitanih speleoloških objekata.

»MATA TAŠ« U PAMIRU

Ispitana je pećina »Mata Taš« u južnom Pamiru (SSSR). Prije godinu dana, nakon priprema od mjesec dana, grupa od pet alpinista uspjela je rasvijetliti legendu, koja je gotovo tri stoljeća bila vezana uz ovu pećinu.

Legenda kaže da je prije tri vijeka kineska armija po ljutoj zimi ostavljena bez hrane i saveznika, osuđena na propast, načinivši stepenice od konjskog mesa, došla do otvora pećine (koji je u sasvim glatkoj, vertikalnoj stijeni) i ovdje pohranila carsko blago. Vojska je propala, a legenda je tek sada nakon nekoliko neuspjelih ekspedicija dobila svoj kraj. Nađena su samo orlovska jaja i gnijezda. P.

NOVO OTKRIĆE U PEĆINAMA DORDOGNE

U pećinama oblasti Dordogne, u Vilarsu istraživači su otkrili nove nalaze predhistorijskog slikarstva. Ti su crteži bili prekriveni debelim slojem sija, a predstavljaju konje, mamuta, medvjeda i jednog čovjeka. Smatra se da su crteži stari oko 30.000 godina i da stilistički stoje između crteža u pećini Le Bugne (oko 40.000 godina) i pećine Lascaux (15.000 godina). Obje ove pećine nalaze se također u oblasti Dordogne.

V.

II. KONGRES SPELEOLOGA JUGOSLAVIJE U SPLITU

U Splitu je od 1-4. VI. ove godine pod pokroviteljstvom admirala Mate Jerkovića komandanta Jugoslavenske ratne mornarice održan II. Jugoslavenski speleološki kongres.

U prostorijama »Društva inženjera i tehničara« održavani su skupni sastanci i rad u sekcijama, dok je terenska demonstracija izvedena upoznavanjem krških problema dalmatinske Zagore.

Prisustvo vojnog predstavnika kao i brojnih tehničara i inženjera nedvojbeno je pokazalo, da je speleologija u pro-

teklim godinama stekla svoje zaslužno mjesto, postavši sastavni dio naše privrede. To su isto pokazali i brojni referati održani za vrijeme ovog kongresa.

Nakon svečanog otvorenja kongresa i slanja pozdravnih telegrama drugu Titu i Bakariću, Kongres je nastavio rad po slijedećim sekcijama:

Sekcija A: Cirkulacija vode u obalnom krškom području;

Sekcija B: Morfologija podzemlja i cirkulacija vode u kršu;

Sekcija C: Društveno značenje pećina;

Sekcija D: Biologija;

Sekcija E: Tehnika istraživanja i dokumentacija.

Ukupno je održano 39 predavanja u kojima je tretirana problematika našeg krša, iznesena su nova mišljenja i rezultati najnovijih istraživanja.

Kongresu su prisustvovali predstavnici speleoloških društava Slovenije, Srbije, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Hrvatske kao i brojni stručnjaci i pojedinci zainteresirani problemima krša.

Naš je Planinarski Savez također poslao svog predstavnika, koji je učestvovao u radu Kongresa. Od ostalih planinarskih grupa, iz Zagreba su Kongresu prisustvovali i predstavnici speleoloških odsjeka planinarskih društava »Željezničar«, »Zagreb« i »Velebit«, a iz Karlovca predstavnik Speleološkog odsjeka plan. društva »Dubovac«.

Prigodom Kongresa, u auli »Društva inženjera«, planinari su organizirali i uredili malu speleološku izložbu. Razni rekviziti za istraživanja, svi do sada izašli brojevi »Speleologa« publikacije dobivene u zamjenu za »Speleolog«, veliki broj fotografija, nacrti i profili, prikazali su plodan, ali malo poznat rad naših planinara-speleologa.

U Domu Jugoslavenske ratne mornarice održan je drugarski prijem za sve učesnike Kongresa, na kome su prikazani kolor-stereoskopski dijazozitivni Franca Bara, pod naslovom »Ljubljanska čudovita reka«. Uz to je prikazan i speleološki film, koji je pobudio veliki interes kod prisutnih.

Na kraju Kongresa donesena je rezolucija od 14 točaka. Naredni Kongres organizira Speleološko društvo Bosne i Hercegovine.

Terenska demonstracija trajala je dva dana.

Organizator II. Jugoslavenskog speleološkog kongresa bilo je Speleološko društvo Hrvatske iz Zagreba.

Srećko Božičević